

M. Szentkirályi Benedek
a kolozsvári orthodoxa schola első mestere

(1614 - 1617)

A XVII. század első évtizedi Kolozsvár városában a csaknem egészen unitárius polgárság közé beékelt maroknyi református egyházközség teljes kiépítését a létre hozó Báthori Gábor fejedelem már nem érte meg. Jóllehet bizonyosan Tasnádi Veres Mihály püspök irányítása mellett megtett intézkedései minden legszükségesebb részletre is kiterjedtek, azonban az iskola megszervezésére mégsem jutott ideje, de hogy ez mégis csak szándékában volt, bizonyítja még 1610 december 21-én Szebenben keltezett adománylevele, amellyel a város lakossága gazdasági terméyeinek dézmájából és a harmincad bevételeiből biztosított évenkénti állandó jövedelmet; ennek ugyanis egyharmada a papok, másaharmada az iskolai tanerők, harmadik harmada pedig a tanulók és diákok táplálására volt fordítandó.

Az iskola létesítése tehát Bethlen Gábor fejedelemségének idejére maradt. Épületeinek megvétele 1614-ben történt, megvásárolván a kálvinisták ujonnan kiépült temploma déli oldala mellett húzódó szorosra merőlegesen torkoló észak-dél irányú másik szorossal közrezárt délkeleti szögleten álló polgári házat. Itt azután az átalakítások megtörténte után hamarosan meg is kezdődött a tanítás, amit az is bizonyít, hogy Bethlennek 1615 február 20-án Fogarason keltezett rendelete arra figyelmezteti a városi tanácsot, hogy "emlékezhettek k(egye)lmetek arról, minémű háromszáz forint deputatiojok legyen az orthodoxa religion levő kolozsvári hiveinknek ugyan az kolozsvári harminczadról, melyet az mint értjük, még klmetek ez ideig kezekhez nem administralt. Minthogy pedig templomok, predikátorok-házok és scholájok közül naponként nekik is sok különbkülömbféle építések vagyon; annak felette predikátoroknak, meste-

reknek is nem keveset fizetnek: klteknek hagyjuk és parancsoljuk is, ez levelünk látva, az megirt 300 frt adja meg ugyanazon harminczadról fogyatkozás és procrastinatio nélkül az megnevezett hiveinknek."1)

E rendelet idézett szavaira kissé több figyelmet szükséges fordítanunk, minthogy belőle azt olvashatnók ki, hogy az új iskola nagyobb szabású főiskolai jelleggel ruházott volna fel, mert hiszen mesterek fizetéséről emlékezik meg. Ezzel szemben azonban ha jól megfontoljuk, hogy még később is jó ideig mindég csak egy mesterről (rektorról) találunk említést, sőt sok más iskolánál (mint például Vásárhelyen, Udvarhelyen, Enyeden, Désen, Nagybányán, stb.) még sokkal további időben is csak egyetlen mester tanította a felsőbb évfolyamokba járó ifjúságot, ennél fogva a kolozsvári óvári iskolánál sem lehetséges egyszerre egynél többet feltételeznünk. Állításunkat azzal is megerősíthetjük, ha Bethlen rendeletét nyelvtani szempontból vizsgáljuk meg. Így azután azt találjuk, hogy benne minden esetben a felső nyelvállású birtokos személyragok helyett középső nyelvállással képzetteket, tehát nyiltabb magánhangzójuakat használt a rendeletet leíró iródeák. Ilyeténképpen tehát "deputatiojok", "templomok", "predikátorok-házok", "scholajok", továbbá "kezekhez", "építések vagyon" és végül "mestereknek" szóalakzatok fordulnak elő s ezért az utóbbiak a közbeszédben mindenképpen "kezekhez", "építések" és "mesteréknek" hangzottak. Világos tehát, hogy már ekkor is csak egyetlen mester személyét kell itt keresnünk.

A létszám megállapítása után a legelső mester képzettségére vonatkozólag sem lesz nehéz következtetnünk. Ugyanis Szenczi Molnár Albert naplója szerint 1615 január-februárjában megtett erdélyi útja alkalmával az év első hónapjának 27-29 napját Kolozsvárt töltötte. Szűkszavu megemlékezéséből mindössze csak annyit tudunk meg, hogy 29-én (vasárnap) "Prédikáltott az új ecclesiában Stephanus Desi, eius collega senior dn. Lucas, primarius fautor Vicei Máté, Jónás deák."2) Minthogy tehát felsorolja az itteni lelképásztorokat, valamint a jóltevőket (későbbi néven: patrónusokat), ebből az következik, hogy a mesterről is megemlékeznek, hogy

---

1) Fekete Mihály: A kolozsvári ev. ref. főtanoda története. Kolozsvár, 1875. 19. - TT. 1885: 241-42.

2) Dézsi Lajos: Szenczi Molnár Albert naplója. Bp. 1898. 67.

ha az nemcsak egyszerű, itthon tanult deák lett volna, mert hiszen külső országokban laktában ott bujdosó honfitársainak igaz barátja lévén, föltétlenül szólt volna az itthoni találkozásról is, ha valamelyik akadémiát járt papjelöltet látta volna viszont, mint akit különben már a "tudós" címzés is csaknem megilletett.

E mesterünknek csupán hazai tanultságát különben még más forrásból is megerősíthetjük. Ugyanis az 1617. évi városi sáfárpolgár naponként vezetett számadáskönyvéből az alábbi becses adat bukkant elő. Tehát "10 Augusti Az it Valo Trinitarius mestert Embersegh tanolni Vrunck Vitebergaban külduen. Biro Vram adata Szentesi Istuannak ket louat Szekeret Hunyadigh Alaja. Fizettem Huniadigh az ket lotol fl. 1 den. -"3)

Tudjuk, hogy Bethlen a közneveltség nevelése s az egyházi intézmények színvonalának emelése érdekében a vallásán levő iskolák kiválóbb diákjai számára a külső országokbeli akadémiákon való továbbtanulást lankadatlan buzgósággal igyekezett lehetővé tenni. Ezért maga is számos szegény sorsu ifjút elégséges pénzzel ellátva, küldött ki, ezek azután - ha megérdemelték - három, majd öt esztendeig is élvezhették a támogatást. A nyert alumniumból nemcsak tisztességesen megélhettek, de futott az ismeretszerzés céljából való utazgatásra, sőt a saját könyvtárak számára való könyvek megszerzésére is, hogy valóban is "tudós" férfiakként térhessenek haza. Példamutatásának követését a főuraktól is megkivánta, ezért történhetett azután, hogy fejedelemmé való választása után nemsokára, vagyis éppen az előbb megnevezett évben - Szenczi Molnár szerint - már 37 magyar diák részesülhetett a hazai jóltevők támogatásában.4) A sáfártól írott irányjelölést: a "Vitebergába" való menetet azonban egyáltalában csak a nyugati országokbeli akadémiákra történő bujdosásnak kell értelmeznünk, hiszen a kálvinista diákok már két évtized óta alig látogatták ezt a mereven evangélikus szellemű egyetemet. Utjuk irányát Heidelbergnek egészen 1622-ben történt megtámadásáig és megrohtásáig csaknem minden esetben ide és innen még Marburgba választották. Nos, tehát, ha személy szerint is meg akarjuk találni ezt a kolozsvári iskolamestert, akit "Urunck" vagyis a fejedelem, vagy Bethlen István kor-

---

3) Sáfár 1617: 64.

4) Szenczi Molnár Albert: *Secularis Concio Evangelica*. Oppenheim, 1618.

mányzó - az egykori más felekezetű sáfárpolgárnak fentebb idézett szavai szerint - "emberség tanulni" küldött volt a külső országokba, egyenesen a Rhenus melletti Palatinatusnak székvárosába, a Neckar folyó partján épült Heidelbergába kell bekopogtatnunk. Az akadémia anyakönyvében a beiratkozott tanulók között a Kolozsvárról történt elindulás óta egészen az esztendő végéig számítva, itt csak egyetlen magyar diák nevére akadunk, mégpedig Benedictus M. Szentkirályi Transylvanus neve szeptember 22-én van az anyakönyvbe bevezetve.⁵⁾ Ha ehhez hozzászámítunk még tíz napot, minthogy Németországban még mindég az ónaptár szerint jelölték az időt, így most már minden fennakadás nélkül állapíthatjuk, hogy a megnevezett diák csakugyan azonos a kolozsvári iskolamesterrel, hiszen utjának valóban hét hétig is el kellett tartania, amíg a Szamos mellől a diákok szokott országutján: a Dunamentén, Bécsen, Passaun, Regensburgon, Ulmon keresztül a Rajnáig s onnan a Neckarig elvergődött, minthogy azonközben a nagyobb városok megtekintésére és a továbbutazási alkalmatosság megszerzésére néhány napot mindég áldozni szokott a bujdosó diák.

Összegyűjtve mindazokat az adatokat, amelyeket iskolamesterünk személyével kapcsolatba hozhatunk, megállapíthatjuk, hogy a debreceni iskola törvényeit aláírt tanulók könyvében 1611 július 16-án jelentkezik egy Benedictus Szentkirályi nevezetű ifju.⁶⁾ Ha tehát csakugyan ő volna ez, a bizonyosan jeles készütségű diák, akit a fejedelem hozzájárulásával Tasnádi Veres Mihály püspök már 1614-ben a kolozsvári iskolához mesterül kirendelt, abban az esetben arra kell gondolnunk, hogy valamelyik erdélyi, netalán az enyedi, vagy a marosvásárhelyi partikulából került fel a felső évfolyamokkal bővült debreceni scholában való továbbtanulásra. Ugyanis könnyen feltételezhető, hogy nevében az "M" betű mégsem a családnevet, hanem a származás helyének meghatározását rejti magában s így jelentése - Zoványival egyetértve - Maros-Szentkirály lenne, ilyen nevű falut pedig mind Enyed, mind Vásárhely mellett találunk egy-egyed. Ezzel szemben Bod Péter háromszéki eredetűnek mondja, állításának forrását azonban nem nevezi meg.⁷⁾

---

5) SpFüz 1862: 563.

6) Thury Etele: Iskolatörténeti adattár. II. Pápa, 1908.

7) Bod Péter: Magyar Athenas. Nagyszeben, 1766. 260. - Zoványi: cikkei. 448.

Szentkirályival kapcsolatosan egyébképpen még azt is meg kell állapítanunk, hogy Szenczi Molnár Albert 1615 január végén történt kolozsvári átutazásakor egészen bizonyosan találkozott vele. Hiszen a nagytudományu és hazája művelődése érdekében sokat fáradozó férfiut föltétlenül érdekelnie kellett a most megalakult kolozsvári egyházközség minden intézménye s ezért nemcsak a papokat kereshette fel és hallgathatta meg a vasárnapi istentiszteletet, hanem - bárha nem is emlékezik meg róla - a templommal áttellenben létesített iskolát is meg kellett látogatnia. Ekkor tehát föltétlenül megismerte az itt tanító fiatal mestert is. Ilyen formán ha mindezt tekintetbe vesszük, fel kell tennünk azt a kérdést is: vajjon Szentkirályival ezt az eseményt is vonatkozásba hozhatjuk-e? Feleletül elmondhatjuk, hogy Heidelberg akadémiajára 1617 szeptember 22-én beiratkozott Szentkirályi Benedek új elhelyezkedése után valószínűleg nagyon rövidesen meglátogatta a nem nagy távolságban fekvő Oppenheimban mint iskolaigazgató élő Szenczi Molnár Albertet, avagy - ami még valószínűbb - maga Molnár jött át meghallgatni Scultetus Ábrahámnak a reformáció száz éves megünneplésekor 1617 október 2-án a heidelbergi Szent-Lélek nevet viselő szentegyházban mondott nagy beszédét. Emellett hozhatnók fel bizonyítékul azt a körülményt, hogy Szenczi Molnár 1617 decemberében Oppenheimből levelet intézvén Bethlen Gáborhoz, felsorolja a Marburgban és Heidelbergben tanuló magyar ifjak nevét, erről pedig ennyire pontosan csakis közvetlen összeköttetés útján értesülhetett. Közöttük találjuk "Benedictus Szentkirályi alumn.inclj. Conjugis Stephani Bethlen" nevét is.⁸⁾ De - hát - akármiképpen történt, mégsem kétséges, hogy Szentkirályi már ekkor találkozott vele, mert hiszen másképpen hogyan magyarázhatnók meg azt a körülményt, hogy amikor Molnár Albert Scultetus említett beszédét magyarrá lefordította s "Secularis Contio Evangelica" cím alatt 1618-ban Oppenheimben kiadta, hozzá ugyanez a "Benedictus Szentkirályi, alumnus inclytae coniugis Stephani Bethlen" 1618 január 4-én keltezett üdvözlő verset intézett, amely azután ugyanehhez a műhöz csatolva, nyomtatásban is megjelent.⁹⁾ Az ilyesfajta üdvözlő versek ugyanis a leggyakrabban a könyv szerzőjének felszólítására,

---

8) SpFüz. 1864: 668.

9) RMK. I. 482. - Dézsi Lajos i.m. 79, 80.

vagy pedig közeli barátság következtében szoktak megszületni.

Az események további folyása közben látjuk, hogy diákunk az 1618. év egy részét is Heidelbergában töltötte. Ugyanis ebben az esztendőben itt még három üdvözlő verset költött, mégpedig Tállyai Putnoki János január 10-én, Csepei Sidó Ferenc június 13-án, Borzási B. Balázs június 20-án tartott vitatkozását köszöntötte latin nyelvű kötött formában.¹⁰⁾ Nevét még megtaláljuk Putnoki János nevű tanuló társának emlékkönyvében is, amelybe 1618 május 28-án Heidelbergában mint M. Szentkirályi Benedek írta be emléksorait.¹¹⁾ A nyár elején tehát még itt tartózkodott, Ugyanis az utazgatásai közben e városba is eljutott Szepsi Csombor Márton tizenhatod magyar diák magával itt találta Szentkirályit is.¹²⁾ Bod Péter különben arról is tudósít, hogy itt az "artium liberalium magister" címet és tisztséget is elnyerte.¹³⁾ Ez a tudósítás azonban csupán úgy felelhet meg a valóságnak, ha ezt az érdemfokozatot nem itt, hanem Marburgban szerezte volna meg, mert hiszen az utóbbi városban 1619-ben kinyomtatott munkájában a szerző megnevezésekor e címet feltétlenül feltüntette volna.

Ezután már egészen rövidesen eltávozott Heidelbergából, mint-hogy itteni tanuló társai közül Aszalos Mihálynak 1618 augusztus 8-án és Szilvási K. Mártonnak augusztus 15-én tartott vitatkozását ő már nem üdvözölte.¹⁴⁾ Innen most már a marburgi egyetemre ment át; az akadémia anyakönyve szerint Benedictus M. Szentkirályi Martinus K. Szilvási és Gregorius S. Nádudvari nevű tanuló társaival együtt 1618 szeptemberében iratkozott be az itteni teológiai karra.¹⁵⁾

Marburgi emlékei közül tudjuk, hogy Szilvási K. Mártonnak 1619 március 3-án elhangzott disputációját verssel üdvözölte. Majd nemsokára maga is jelentkezett egy nagyobb szabású munkával. Kiadta ugyanis az Enyedi György unitárius püspök könyvének cáfolatára írott "Vindicatio Locorum Veteris Testamenti" című s a Fiúnak és a Szentléleknek örök istenségét és a Szentháromság imádá-

---

10) RMK. III. 1214, 1216, 1251, 1257.

11) SpFüz. 1864: 670.

12) Szepsi Csombor Márton: *Europica Varietas*. Kolozsvár, 1943. 164.

13) Bod Péter i. m. 260.

14) RMK. III. 1218, 1250.

15) Zoványi Jenő: *A marburgi egyetem magyarországi hallgatói*. It. 1955: 344.

sát bizonyító ószövetségi idézeteket védelmező könyvét, amelyet bizonyosan még az előző évben irt s adott nyomdába,ugyanis munkájának ajánlását 1619 február 19-én keltezte Marburgban. Könyvét pártfogójának (patrónájának): Csáki Krisztinának Bethlen István kormányzó feleségének, továbbá Keserői Jánosnak, a fejedelem udvari papjának, valamint Vári Alatus János és Körmendi Mátyás kolozsvári lelkipásztoroknak ajánlotta. Az előszót Vári Miklós nevű marburgi tanuló társa "Studiosae juventuti in Transsylvania"-hoz intézve, 1619 március 20-án írta. Ebben örömmel üdvözölte Erdélyt, mert ott született e könyv szerzője, aki - szerinte - az arianus Enyedi istenkáromlásait megcáfolta. Ezért tehát buzdítja a tanuló ifjúságot, hogy Szentkirályi munkáját éjjel-nappal forgassák és tanulmányozzák.¹⁶⁾ E könyvvel kapcsolatos jelenségeket most már egyenesen döntő erejűeknek mondhatjuk, mert ha egyéb nem is, már ezek is bizonyossá teszik, hogy Szentkirályinak szoros köze volt Kolozsvárhoz, mert különben miért szemelte volna ki éppen a kolozsvári papokat, hogy tárgyválasztásában szorosán kolozsvári érdekeltségű munkáját nekik ajánlja!

Az akadémiákon tanuló diákoknak nem volt szokásukban Marburgban hosszasan időzni, minthogy ennek az egyeteme a heidelberginél kisebb jelentőségű s Komáromi Flórián Gáspárnak 1613 szeptember 8-án keltezett levele szerint "noha ez az akadémia tudós emberekkel hires, mindazáltal az theologicum studium benne igen szűk, kiváltképpen való studium az juris prudentia és philosophia."¹⁷⁾ Ezért nagyon valószínű, hogy Szentkirályi is még ugyanebben az esztendőben hazatért, magával hozva a szokásos vitatkozásoknál sokkal nagyobb terjedelmű, önállóbb, bár az ifjui heveskedéstől nem ment hangu cáfoló irását, amelyben Melotai Nyilas István után elsőként vette tollhegyre az Enyedi könyvében továbbélő Dávid Ferenczi unitarizmus tanát.¹⁸⁾ Könyvének nem éppen higgadt hangja azonban lelje magyarázatát abban a körülményben, hogy az iskola megszervezésekor ő már Kolozsvárt volt és így közvetlenül tapasztalta azt a sok nehézséget és akadályt, amit az unitárius város - a méltányosságnak s a maga kétségtelen igazának érdekében - az egykori klast-

16) RMK. III. 1256. - Gál Kelemen. I. 106.

17) Szilágyi Sándor: Egyházi férfiak levelei. EPRK. 1875: 69.

18) Gál Kelemen. I. 105-6.

romkör területén és annak környékén szervezkedő reformátusság elé gördíteni törekedett.¹⁹⁾ Viszont előljáróival egyetemben ő maga is, mint akik közül egy sem volt e város szülötte, csak a kálvinista egyház ellen hadakozó más felekezetűeket látta s így nem csoda, ha őbenne is - fiatal ember lévén - feltámadt a heves vér már a katolikus Bátoriatól amugyis üldözöbe vett unitáriusság ellen.

Enyedinek 1599-ben megégetett "Explicationes locorum veteris et novi testamenti" című könyvét az unitárius papság s Kolozsvár városa közös elhatározással most már magyar fordításban szándékozott kiadni, megjelenése azonban Szentkirályi munkájának a nyomdából való kikerülése után történt; ámde e fordítás kiadására már évek óta készültek s erről magának Szentkirályinak is még Kolozsváron létele alatt kellett tudomást szereznie. Hiszen itt volt, amikor e könyv kinyomtatási célzatával a városi tanács 1615-ben Makai Nyirő János deák tipográfust külső országokba küldötte a betűöntés megtanulása végett. Az is tudomására juthatott, hogy e könyvnyomtató 1616 áprilisában hazatért, sőt az se kerülhette el a figyelmét, hogy Radecius Bálint püspök 1617 januárjában kilenc helybeli és vidéki unitárius papot hívott egybe, hogy Enyedi könyvét és annak Toroczka Mátétól való magyar fordítását átnézzék.²⁰⁾ Ilyeténképpen tehát éppen nem tartható lehetségesnek, hogy e könyvnyomtatása, amely a hosszúra nyulott előkészületek után talán két évet is igénybe vett, annyira titokban történt volna, hogy abból semmi hír ki nem szivárgott légyen. Hiába írja Melotai Nyilas István, a volt tiszántuli püspök, most pedig a fejedelem udvari papja, hogy Enyedi könyvének kiadása "annyira alattomban (történt), hogy akkor leott hír benne, mikor el is végezeodeott",²¹⁾ e kijelentés ugyanis csak annyit jelenthet, hogy legfennebb Gyulafehér-

---

19) Állításom igazságát legjobban bizonyítja, hogy a külön klastromkört alkotott farkas-utcai templomnak 1622. évi eladományozása ellen az unitárius városi tanács egyetlen szóval sem tiltakozott.

20) A kolozsvári harmincadosok 1615/16. évi számadáskönyve 53-56, 61. - Tummes Lang városi sáfárpolgár számadáskönyve. 1617:104, 127.

21) Tóth Kálmán: Könyvnyomtató Makai Nyirő János deák. Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár, 1957. 597. Idézi Melotainak 1622-ben Debrecenben megjelent "Speculum trinitatis" című művéből.

váron nem tudtak róla. Az akkori kolozsvári kálvinista papok idősebb rendű emberek lévén, aligha voltak kötekedő természetűek, a fiatal iskolaigazgató szava pedig nem hathatott el a fejedelmi udvarba, de talán nem is akarta a helyzetet szóvá tenni, hanem a saját maga ütkártyájául tartogathatta.

Ismételjük meg, bármennyire is titoktartó lehetett Makai, meg a segéde s talán az apródja is, de ha az előkészületek hivatalos számadási tételekkel jártak, amelyekről legalább is a főbirónak, a tanácsstagoknak, a sáfároknak s a számadásokat felülvizsgáló számvevőknek is tudomással kellett birniok, nem is beszélve az unitárius papi és tanári rendről, mindenképpen lehetetlen állításnak kell tartanunk, hogy a hír akár az unitárius iskolaházból a tőszomszédos kálvinista templomba, a száz és valamennyi lépés távolságban levő "kis iskolá"-ba és a református papilakokba, akár pedig a 2-3 száz lépésnyire levő Heltai-nyomdából, avagy az 5-6 száz lépésnyi távolságban levő Tanácsházából kiindulva, egyenesen, vagy kerülő uton ugyanoda el ne hatolhatott volna! Éppen ezért lehetséges az a körülmény is, hogy Szentkirályi kolozsvári barátaitól az előkészület további fordulatairól akadémiákra való menetele után is kapott híreket s ezért a latin nyelvű munkát talán már előbb megszerezvén magának, most már bizonyosan arra törekedett, hogy az ő cáfoló könyve még a magyar fordítás megjelenése előtt lásson napvilágot, amit annál is könnyebben keresztül vihetett, mivel Szentkirályi könyve Marburgban Hutwelcker Rudolf jól felszerelt nyomdájának volt a terméke; itt azután bizonyosan nagyobb és gyakorlottabb személyzet dolgozott a könyv kinyomtatásán, azonkívül a munka terjedelme is jóval kisebb (1/8 résznyi volt), vagyis 8° méretben 186 lap és 8+2 sztl levél, ellentétben Makai nyomtatványának 4° méretével és 725 lap s 14+26 sztl levelével.²²⁾

Különben az Enyedi könyve nyomtatásának nyilvánosságra jövetelét hathatósan bizonyíthatjuk még éppen magával a cáfoló iratnak a kiadásával, de különösképpen az üdvözlő vers hangjával és tartalmával, mert máskülönben mi szükség lett volna egy megégetett könyv közkezen forgó alig néhány példányával kiméletlen keménységgel szembeszállani!

Nagyon valószínűnek tartom, hogy Szentkirályi könyvének tartalma is befolyással volt arra a helyzetre, hogy Enyedi könyvének

---

22) RMK. III. 1256., és I, 494. 503.

megjelenése elé egyre újabb akadályok tornyosultak. Ugyanis semmiképpen sem tartható a körülmények véletlen összetalálkozásának, hogy amikor az unitárius püspök, a plebánus és két tekintélyes városi tanácsos a kinyomtatott könyv négy példányával 1619 augusztus 3-án Fehérvárra utba indult, akkorra Szentkirályi is már idehaza lehetett. Bárha e körülményre határozott bizonyítékunk nincsen, de abból a helyzetből, hogy az ő munkáját üdvözlő tanuló-társak között Nádudvari Szabó Gergely versét is ott találjuk, ellenben Nádudvarinak 1619 július 10-én ugyancsak Marburgban tartott vitatkozásának mellékleteképpen Szentkirályi versét már hiába keressük,²³⁾ ezért tehát jogosan következtethetjük, hogy ekkorra már eltávozott e városból. De ha augusztus 3-ig netalán-tán mégsem ért volna haza, abban az esetben is könyvének hire már megérkezhetett, hiszen nem volt éppen mindennapi teljesítmény, ha az akadémiaikon tanuló diákok nemcsak a szokásos disputációjukkal bizonyították előmenetelüket, hanem nagyobb szabásu önálló munkával léptek a világ elé, amelyet ennek fejében még három marburgi egyetemi professzor is üdvözlő versekkel való megtisztelésre méltatott! Mindenképpen bizonyos azonban, hogy az 1620 április 5-20 között tartott országgyűlés idejére, amikor Enyedi könyvét a kormányzó "arestáltatta",²⁴⁾ már őmagának is itthon kellett lennie, sőt dicsőséget szerzett munkája sem maradt olvasatlanul. Ilyeténképpen tehát elfogadhatónak tartható, hogy a Makaitól kinyomtatott könyv sorsának változásaiban Szentkirályinak is nem csekély szerep jutott.

Iskolamesterünk életének további sorja előttem ismeretlen. Külső országokból való megérkezése után bizonyosan valamelyik nagyobb iskola igazgatására, majd pedig lelkipásztorságra rendelte a püspök, de ez tulajdonképpen már nem tartozik sem az óvári református schola történetéhez, sem az Enyedi könyvének kálváriájához. Csupán azt jegyezhetjük még meg, hogy cáfolatképpen írott munkája 1624-ben Hanauban második kiadásban is elhagyta a sajtót, bizonyítva annak keresettségét.

(Részlet "A kolozsvári óvári
orthodoxa schola történeté"-
ből.)

---

23) RMK. III. 1255.

24) Sáfár. 1620: 166.